

401/2220

התאחדות כולאי ישראל
הספריה

כולאי אישים חדשים - 2.3.82

ISRAELI PHILATELIC MONTHLY

* ב ה ת א ח ד ו ת *

בתל-אביב

האסיפה הכללית של אגודת הבולאים בתל-אביב תתקיים, כפי הנראה, בחודש מארס. התאריך טרם נקבע.

★

הפעילות במועדון האגודה נמשכת כרגיל בערבי שני וחמישי.

בראשון-לציון

פעילות יתר מורגשת עתה באגודת בולאי ראשון-לציון. עם החלטת החוג לקיים השנה תערוכת בולאים במלאות 100 שנה למושב. בכל ענייני התערוכה, יש לפנות אל מרסל כהן, רח' עולי הגרדום 19/2 ראשון-לציון 75230.

נדחתה האסיפה הכללית

האסיפה הכללית של נציגי האגודות, במסגרת האסיפה הכללית של התאחדות אגודות הבולאים בישראל, נדחתה בשל נסיבות בריאות של גזבר ההתאחדות. אנו מאחלים לו, בהזדמנות זאת, החל-מה מהירה.

על מועד כינוס האסיפה יודיע המזכיר ישירות לאגודות. הוועד הפועל נתן חסותו לתערוכת הבולאים האזורית שתתקיים השנה בראשון-לציון.

מדליית גרווה לנסטויטר

ב-15 בנובמבר התקיים באגודת חיפה טקס הענקת מדליית גרווה שניתן השנה למר נסטויטר. מדליית גרווה מוענקת מדי שנה לאדם שמצטיין בפעילות בולאית.

מעוניין בחליפין

B. ZEMBLE
P. O. Box 1731,
Hunt. BCH. Ca.92647,
U. S. A.

DONALD LIYANAGE
11, Nandana Gardens,
Colombo - 4,
SRI LANKA

Dr. med. KURT ALT
6500 Gera,
Rathenastr., 19,
D. D. R.

CONDREA AUREL
Strada Valea Argesului
3-77436-Bloc D11 Scara E
Etaj III Ap. 48
Bucuresti Cod 7000 Sector VI
R.S.ROMINIA

EXCHANGE — ÉCHANGE TAUSCH — OBMEN

P.H.C. WIELINGA
Lagune 114,
Lelystad,
HOLLAND

איגוד הנוער הבולאי
בגרמניה המערבית
מבקש קשרים עם
נוער בולאי בישראל
עד גיל 25.
המעוניינים יפנו לפי
הכתובת:

MARTIN KORTE
Charlottenstr., 3
D-3300 Braunschweig,
W. GERMANY

מעוניין בחליפין

B.S. RAMAKRISHNAN
58, Nethaji Street,
Cheyyar, N.A.Dt.,
Tamil Nadu,
INDIA . PIN. 604 407.

HENRYK PIECYCHNA
Al,1000 lecla 25 k.m. 65,
06-100 Pultusk,
POLAND

VLADAN MARKOVIC
Dusana Popovica 5,
35000 Svetozarevo,
YUGOSLAVIA

JOSE MARQUEZ
Apdo. Postal 15,
Progreso Yucatan.
MEXICO

הירחון הישראלי לבולאות

Israeli Philatelic Monthly • Fédération des Sociétés Philatéliques Israéliennes

בטאון התאחדות אגודות הבולאים בישראל

Editor: ARIE LYNN

Redaction: Dr. Z. Shimoni, Prof. E. Eylan

TEL-AVIV, P.O.B. 21224, 61-211

JANUARY - FEBRUARY 1982

העורך: אריה לין

המערכת: פרופ' ע. אילן, ד"ר צ. שמעוני

ת.ד. 21224, ת"א, מיקוד 61-211

1-2 (168)

שבט - אדר תשמ"ב

ב ת ו כ ן

2. בהתאחדות
3. בטור אחר
- 4-5 חדרות הבולאות בישראל
6. נבחר בול במלחמה בעישון
7. תווי "רשום" בממשלה ובצה"ל
8. תערוכות
9. חותמות מנדטוריות בהיתר דואר ישראל
10. חותמות "שי" של קק"ל
11. ארץ הקודש בטאיוואן
12. יורדיקה
13. לזכר לוחמי המחתרת הצרפתית
- 14-15. דואר-אוויר מירושלים הנצורה
16. בספרות הבולאית
17. מכאן ומכאן
18. זיפוי בולים
19. השימוש בבול הקרויצר השחור
- 20-22. חדרות באנגלית
23. מכתבים למערכת

בטור אחר

פעילי הבולאות בראשון-לציון ובבאר-שבע מתכננים עתה תערוכות בולים בעריהם וכיוון שהמדובר בישובים חסרי נסיון בתחום זה, שומה על כולנו לעמוד לצידם להצלחת המשימה. ההתאחדות נתנה חסותה לשני האירועים וכן השרות הבולאי ואין לנו אלא לקוות שהמשימה תצליח.

אכן, שלושת בולי אבני החן מראים אבני חן צבעוניות על רקע שחור. מבחינת המראה החיצוני ההדפסה יפה ואולם, כיוון שהרקע השחור בכל אחד משלושת הבולים הוא עי-קל שטח ההדפסה של הבולים, אין רואים עליו את החותמת(!) החותמות שחורות ושטח ההדפסה הוא שחור וברור ששחור על-גבי שחור לא יראה כמו, למשל, שחור על-גבי לבן...

זאת ועוד: יש חשש שיימצאו כאלה שיבקשו להשתמש בבולים התומים בשימוש חוזר וזה כמובן בעוכרי הדואר. עתה אין כל אפשרות לשנות הדבר, כי הבולים הם עובדה קיימת.

אגב, בעולם הגדול כבר היו תקדימים והרפיעו בולים דומים בהדפסתם לאלה שהופיעו עתה אצלנו, אבל אל ידוע לנו כמה זמן היו בשימוש.

לגבי הבולים שלנו, ייתכן שהנהלת השרות הבולאי תצטרך לחשוב בהקדם באם לא כדאי להפסיק את הפצת הבולים, בשל הנימוקים שהזכרנו.

אריה לין

התאחדות אגודות הבולאים בישראל
ת.ד. 2896, תל-אביב

Fédération des Sociétés Philatéliques
Israéliennes
P.O.B. 2896 TEL-AVIV, ISRAEL

כ. ברנשטיין, פרוץ קלאוזנר והרב לוין

ממנו לעזוב אותה עם המפלגה הרביזיוניסטית בשנת 1935). נמנה עם סגל ההוראה הראשון באוניברסיטה העברית, היה העורך המדעי של וועד הלשון ונשיא האקדמיה ללשון העברית. היה גם העורך הראשון של האנציקלופדיה העברית.

ילדי נתניה הציגו ביפאן

שני ילדים מנתניה, חגי מסילתי ועמית הירשפלד הציגו לא מכבר אוספי בולים בתערוכת הבולים הבין-לאומית שנערכה לא מזמן בטוקיו שביפאן. השניים הציגו קוסמוס ועופות מים וצינינו שם במדליות. משלוח התצוגות אופשר תודות לעזרתם של דוד גפן, ליאן יוליוס ויצחק ברק, שהדריכו את הילדים והעיקר מצאו מימון להעברת האוספים ליפאן. חבל רק שהמאמץ להשתתפות ביפאן היה שלא לגבי אוספים לאומיים.

חותמות חדשות

- 13.1.82 - מוביל התקשורת הארצי - קרית שמונה.
- 17.1.82 - שבוע המזון הישראלי - תל אביב.
- 21.1.82 - הכנס ה-40 של הוועידה לעיבוד נתונים בשדות תעופה - נ"ת בן גוריון.
- 28.1.82 - וועידת ראש הממשלה של מפעל מלווה העצמאות - ירושלים.
- 1.2.82 - וועידת ראש הממשלה לקידום התיירות - ירושלים.

ב-2 במארס - 5 בולים

שלושת בולי האישים החדשים לשנת 1982 מוכנים ויופיעו בערכים אינפלציוניים בחודש מארס השנה. הבולים הוקדשו, לאחר ויכוח ציבורי סוער, לפרץ ברנשטיין, פרוץ יוסף קלאוזנר והרב אריה לוין.

הערכים: 7 שקל, 8 שקל ו-9 שקל. לכל הדעות אלה הם ערכים גבוהים למדי, כי מדובר בהנפקה של תחילת השנה. מי יודע אלו ערכים צפויים לנו בסוף השנה. הפעם תהיה שוב הנפקה יקרה, שכן שלרשת הבולים יופיעו יחד עם בול "הירות בדרום" וגיליון הזכרון. ס"ה תעלה מנת הבולים בחודש מארס - 41 שקל. המדובר בסידרה אחת (!).

סוחר, רב ופרופסור

בעלון שיצורף לבולים נאמר על פרץ ברנשטיין שמאז ימי בחרותו עסק במסחר. בשנת 1917 הצטרף לאיגוד הצינוני ההולנדי די ובמהרה הגיע לצמרתו. ארבע שנים כיהן כנשיא ההסתדרות הצינונית ההולנדית, כתב מאמרים, ספרים ואף רומן אוטוביוגרפי ומחזה תנכ"י (שנכשלו). לאחר מכן משך ידו מכתביבה ספרותית. עלה ארצה ב-1936. היה יו"ר ברית הצינונים הכלליים בא"י, חבר במינהלת העם, חבר כנסת ושר המסחר והתעשייה בממשלה הזמנית עד 1955.

שמו של הרב אריה לוין קשור בפעילותו למען לוחמי האצ"ל והלח"י ואסירים שנכלאו או נידונו למוות. בדקות טיפל גם באסירים הפליליים היהודים. הוא ביקר בבתי הסוהר בשבתות ובימי חול ולימד אותם תורה ומוסר.

בול פרופסור קלאוזנר הוא בעל הערך הגבוה של 9 שקלים. פרופסור קלאוזנר היה ממייסדי ההסתדרות הצינונית (דבר זה מנע

גליון זהירות בדרכים

לקראת „באר שבע 82"

נהגים מיקצועיים, הולכי רגל, ילדים וקשישים ופעולות המועצה בבתי-הספר. לכל הפעולות האלה יתווסף עתה הבול החדש - הנפקה שניה בישראל בנושא בטיחות בדרכים.

המועצה היא המען אליו פונה ציבור הנהגים לייעוץ. המועצה מארגנת את התחרות "הנהג המיקצועי" והזוכה מיצג את ישראל בחו"ל.

הבול צוייר בידי רות קנטור.

בול שקל חדש

ב-11 בפברואר הופיע בול עתודה-שקל חדש בערך נקוב של 1.1 שקל. הבול הופיע במסגרת סידרת בולי עתודה שקל, המופיעים השנה (ובשנה שעברה) בהתאם לשינויים בתעריפי הדאר. ב-11 בפברואר הופיעה גם איגרת אוויר חדשה בערך נקוב של 4.50 שקל וגלווית דאר בערך נקוב של 0.80 שקל.

על פי חישובים סטטיסטיים נהרגים בישראל בתאונות דרכים יחסית יותר בני אדם מאשר בכל מדינה אחרת בעולם. מאז קום המדינה נפגעו אצלנו בתאונות דרכים יותר בני אדם מאשר בכל מלחמות ישראל. דבר זה אומר דרשני...

עם הופעת הבול החדש שהשרות הבולאי מתכנן עתה בנושא זהירות בדרכים, נוסף תפילה שאכן יהיה זה בול שיזהירנו מתאונות.

בול זהירות בדרכים יופיע בצורת גליון מזכרת לקראת תערוכת הבולים הארצית שתתקיים השנה בבאר-שבע.

לראשונה יופיע אצלנו גליון-זכרון לפני תערוכת בולים עם ערך כספי מוסף לטובת התערוכה הצפויה. ערכו הנקוב של הגליון 10 שקל. 7 שקל הם ערכו של הבול בגליון ו-3 שקל הם תוספת לטובת התערוכה.

הבול יופיע גם בנפרד ויימכר ב-7 שקל על פי ערכו הנקוב בעוד שהגליון יעלה כאמור 10 שקל. מחיר מעטפת "יום ראשון" של הבול יהיה 7.5 שקל. (הגליון לא יופיע על גבי מעטפות השרות הבולאי אלא של יזמים פרטיים).

יצויין שפריטים אלה יופיעו כבר בחודש מארס לקראת התערוכה שתהיה, כפי הנראה בחודש אוקטובר ואז יופיע, כמובן בול תערוכה מיוחד.

עם הופעת בולי "זהירות בדרכים" יופיע עלון הסברה מיוחד ובו הרבה פרטים על פעולות המועצה הלאומית למניעת תאונות. בין השאר יופיע שם כי המועצה מאגדת בסניפים שונים כ-140 אלף נהגים המשתייכים בתחרות "נהג זהיר", 4,000 משקיפי תנועה ומאות פעילים בתחומים שונים. המועצה מקיימת קורסים לנהיגה מובנית ועד כה קיבלו כ-145 אלף נהגים חינוך להרגלי נהיגה נכונים. יסופר שם גם על

נבחר בול למלחמה בעישון

ילדים ציירו בולים

תחרות מעניינת על ציור בול בנושא "המלחמה בעישון" קיימו תלמידי ביה"ס "היובל" בתל-אביב. עשרות תלמידים, בהדרכתה של המורה לטבע, ציירו בולים, שאומנם לא הוגשו לתחרות הארצית של השרות הבולאי, אולם אין ספק שהרעיון היה מעניין וראוי שנציין אותם כאן.

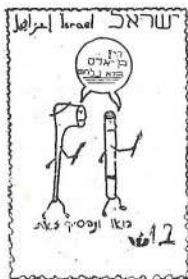
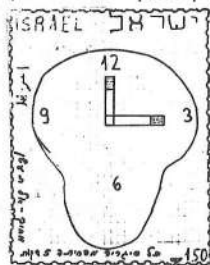
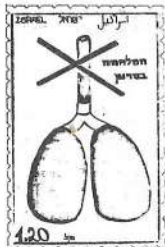
בפרס ראשון צויינה קרין לחמן מכתה ו' שציירה גולגולת בצורת שעון כשהסיגריה הן מחוגים ה"מקצרים" את חיי האדם... בפרס שני צויינה דליה נאור מכיתה ו'. ובפרס שלישי אורנה ברסקי, אף היא מכיתה ו'. שני ילדים צויינו לשבח!

קרין לחמן, בעלת הפרס הראשון, נולדה בירושלים ב-1970. שנים אחדות למדה בגרמניה, בתקופה שהוריה היו שם בשליחות. היא אוהבת לציי, קרמיקה וספורט.

ציורי ילדים לבול למלחמה בעישון

קרין לחמן - פרס ראשון

ציור לשבח-יונתן קירש

עשרות הצעות ציור הוגשו לתחרות על בול למלחמה בעישון, וועדה מיוחדת קבעה את הפרס הראשון להצעתו של מאיר אשל מירושלים, המזכירה את העישון רק בשם הבול, "המלחמה בעישון" ואילו הציור הוא דווקא "מתוק" שכן הוא מראה מאפייה מלאה... סוכריות. פשוט ומתוק. הפרס

השני נקבע לצייר טרטקובר מתל-אביב. הצעתו מראה סיגריה ועליה פסים כהים עם כתובת: "המלחמה בעישון" בשתי שפות. הפרס השלישי ניתן לדוד פסח ושמעון כתר מקיבוץ מעברות הציור מראה סיגריה מעוכה וכבויה.

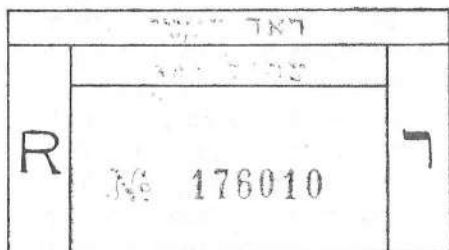

נקבעו גם שני ציונים לשבח. מועד הופעת הבול לא נקבע ויש להניח שיופיע רק בול אחד, זה שנקבע לו פרס ראשון. ערכו הנקוב של הבול, לפי שעה הוא 1.20 שקל.

תווי "רשום" בממשלה ובצה"ל

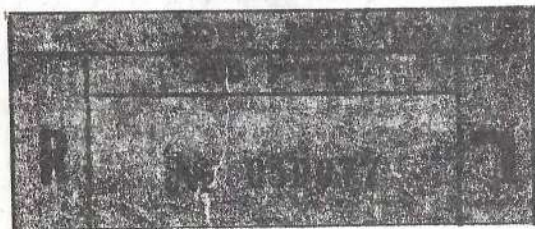
מאת צבי ברסט

הקטלוג הגרמני "בורק" 1982, מביא בפעם הראשונה תווים אלה כבולים בפרק "בולי שרות" וקובע מחירים לתווים השונים ולמכתבים הרשמיים. התווים מודפסים בבית הדפוס הממשלתי בירושלים.

יצויין שגם צה"ל לצרכי גיוס רכב, הדפיס עוד בשנת 1976 מעטפות מיוחדות עם תווי רישום מודפסים על גבי המעטפה בדומה לתווים שבשימוש הממשלה - בצבע ירוק - דבר שלא מקובל בדואר הצבאי של יחידות אחרות.

בהדפסה זו מופיע נוסח כמו בתוו האזרחי. דואר רשמי - ר-R, במקום 200 רשום צה"ל 300 ומספר סידורי שוטף. לא ידוע לנו באם חייב הדואר את צה"ל בדמי הרישום במכתבים אלה.

הדפסה זו היא "דאר רשמי" המקובל ברוב יחידות צה"ל.

תו "רשום" זה הוא בשימוש דאר רשמי של הרכבת

החל משנת 1966 הוכנסו לשימוש במשרדי הממשלה תווי "רשום" בצבע ירוק עבור מכתבים רשומים. בכל פתק כתוב "דאר רשמי" - האות ר' R, מספר 200 ומספר סידורי של התו. במרכז מודפס בחלק מהתווים שם העיר בעברית ואנגלית. במקומות סטנים סופקו תווים ללא שם המקום.

למעלה - דאר "רשום" רשמי במקובל במשרדי הממשלה.
למטה - "רשום" אזרחי.

תווים אלה נמכרו למשרדי הממשלה במחיר התשלום של דואר רשום במשלוח מקומי. משנת 1952 עד 1966 היה משלוח מכתבים כולל רשומים של משרדי הממשלה פטור מתשלום.

כיוון שהיה ניצול מוגזם במשלוח מכתבים רשומים, היתה מטרת התשלום עבור תווי רישום למנוע שמוש מופרז בהם. המכתבים הרגילים ממשיכים להישלח ללא תשלום.

בכתיב הדואר מחתימים את התווים בחותמת דואר כדי למנוע שימוש חוזר, ויש לראות בהם כאילו הם בולי שירות.

בתווים ללא שם המקום, רשום המקום בכתיב יד או לפעמים בחותמת גומי. בהרבה מכתבים אפשר לזהות את מקום המשלוח רק ע"י חותמת הדואר על המכתב.

תו "רשום" עם שם המקום ידני

מאה שנות ציונות

בלג'יקה 82

בבריסל, בירת בלגיה, תתקיים בסוף 1982 תערוכת בולים בין-לאומית ראשונה מסוגה בעולם. הפעם הראשונה שמאר-גנים תערוכת בולים בין-לאומית בנושא תולדות שירותי הדואר, דואר אוויר וכלילים (איגרות, גלויות וכו').

"בלג'יקה 82" תתקיים בין ה-11 ל-19 בדצמבר 1982, בבניין תערוכות מפואר במרכז בריסל, בשטח של כ-7000 מ"ר, באולמות "איינשטיין" ו-"וינצ'י".

בתערוכה ישתתפו אספנים עם לא פחות מ-5 עד 10 מסגרות. ההרשמה לתערוכה נעשית אצל הנציגים הארציים עד ה-31 בינואר 1982. הקומיסר הישראלי ל"בלג'יקה 82" הוא ד"ר צ. שמעוני והמעוניינים יפנו אליו לפי ת.ד. 10175 ירושלים, 91101.

ס"ה המסגרות ב"בלג'יקה 82" יהיו כ-2,700 מתוך זה 1,200 מסגרות לתולדות הדואר; 900 לדואר אוויר; 300 גליונות זכרון; 300 לכלילים.

בתערוכה יהיה גם בוזר בולאי עם כ-50 דוכנים.

8 ישראלים לתערוכה בפאריס

לתערוכת הבולים "פילטקס" שתתקיים ביוני 1982 בפאריס, נרשמו 8 מצייגים ישראליים: נסטויטר - תערוכת בולים; נ. קפלן - אתיופיה ודואר אוויר; ח. סינק - אוסטריה קלאסית; א. וובר - באוואריה; א. ליבו - ארץ הקודש; י. שבתאי - מינהלת העם; פרופ. ע. אילץ - רפואה בבולים; שמואלי - רוסיה. הקומיסר בתערוכה זו הוא נחום קפלן. תערוכה נוספת תתקיים השנה בואדוו, בירת ליכטנשטיין.

מאה שנה לראשון-לציון

הרעיון לשוב לציון מקורו עם חורבן הארץ והיציאה לגלות, ואולם רק במאה ה-19 נעשו הצעדים הראשונים להגשמה ממשית של הרעיון. היו שראו בשיבת ציון פתרון לשאלה היהודית. אישי ציבור ורבנים הטיפו ועוררו את העם לשיבת ציון ואף הכינו תוכניות ליישוב יהודים בארץ-ישראל.

משה הס כתב את "רומא וירושלים" כבר ב-1862 וד"ר פינסקר פירסם את "האוטואמניציפציה" ב-1832. שנה זו מציינת מיפנה גדול בפעולות למען היישוב בארץ. נוסדו המושבות ראשון-לציון, זכרון יעקב וראש פינה. התפתחה תנועת "חיבת ציון" ו"חובבי ציון". ב-1882 היתה עליית ביל"ו מרוסיה ועלייה קטנה של יהודים מתימן. כל אלה הן מעט מן הסיבות שהביאו לקביעתה של שנת 1982 כשנת המאה לציונות המעשית, מבחינה בר-לאית תצוין שנת המאה לציונות בכמה אירועים.

בראשון-לציון, כלת-השנה, צפויה תערוכת בולים מיוחדת במלאות 100 שנה למושבה. בבאר-שבע צפויה תערוכה ארצית, אף היא בדגש של בולאות ארץ הקודש.

תערוכה בולאית מיוחדת בנושא מאה שנות ציונות צפויה בתל-אביב.

אגב, יש מעט מאד פריטים בולאיים הקשורים בא"י ושופכים אור על שנות ה-80 של המאה הקודמת, שכן הבולים הראשונים הופיעו בבריטניה רק ב-1840. מאידך יש בארץ חומר בולאי מגוון של תולדות הארץ והציונות ובחלקו יוצג בתערוכות השונות.

חותמות מנדטוריות בהיתר דואר ישראל

מאת מאיר-מרסל כהן

שהיתה בשימוש רק ל-4 שעות עבודה לפני הצהריים ובמקביל גם עם חותמת "C", שהשתמשו לפיכך בשתי שעות עבודה, אחרי הצהריים (תמונה ד').

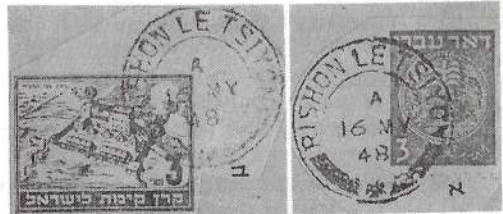
נראה שהשתמשו בחותמות הנ"ל גם על מכתיבים ודאר עם בולים אחרים ועל גבי מעטפות מודפסות ומוכנות לכבוד יום פתיחת דאר מדינת ישראל עם חותמות "פרטיות", כדאי לציין שיש זיופים של החותמות הנ"ל, דבר שפוגע בשמירה הטובה של הבולאות הישראלית.

בבליוגרפיה

1. DORFMAN DAVID : " Postmarks of the Palestine Mandate "
2. MEIR PERSOFF : " The Running Stag The Stamp and Postal History of Israel ".
3. KOHN M. MARCEL . " The private Rishon Le Zion postmark ". Israeli Philatelic Monthly.
4. ERNS FLURY . " The Minhelet am Period ". Handbook of Holy Land Philately.

האירוע המרכזי בתולדות הדאר של מדינת ישראל הוא יום ה-16 במאי 1948, (ז' אייר תש"ח), יום הפועתם של בוליה הראשונים - בולי הדאר העברי.

אחד הנושאים המעניינים, פרט לבולי "דאר עברי", הוא החותמות שהשתמשו בהן. מחלקת הדאר של מינהלת העם, בלחץ הזמן ובחוסר אפשרות אחרת, פירסמה חוזר מס' 3 מה-10 במאי 1948. לגבי ראשון-לציון, כמו ליתר המושבות ביישוב היהודי בארץ ישראל, החשוב הוא הסעיף 2-ב באותו חוזר, המחייב שימוש בחותמות דאר מנדטוריות מקומיות עד לקבלת חותמות חדשות של "דאר עברי". (בראשון-לציון 1 ביולי 1948). לפיכך מוצאים היום, מכתבים ודאר אחר, עם בולי "דאר עברי", שהוחתמו בחותמות המקומיות של הדאר המנדטורי. קיימים מכתבים שונים שעל גביהם,

במקביל עם בולי "דאר-עברי", גם בולים אחרים כגון בולי מינהלת-העם עם הדפס-רכב, שהוחתמו גם הם בדאר המקומי בראשון-לציון שהיה אז, ברחוב רוטשילד, פינת רחוב אחדי-העם, (כיום חלק מהארכיון העירוני).

המכתבים הנ"ל הוחתמו במקביל בחותמות מנדטוריות שנמצאו בשירות-דאר המושבה עוד משנת 1936, בשלוש סטיות (לפי דוד דורפמן). את החומר הקיים ניתן לחלק לפי האותיות הלועזיות והתאריך באנגלית - החותמת "A", (תמונה ב'), בחותמת הנ"ל השתמשו בכל שעות העבודה, במקביל עם חותמת "B", (תמונה ג') ;

מעטפות "שי" של הק.ק.ל.

מאת ד"ר עמנואל לפין

עוד 5 מעטפות, פרובלמטיות, כולן מוטבעות בחותמת טז' כביכול, אך למרות שהן הופיעו בזמנו בפירסומים שונים, לא היו פרטים על צבע ההטבעה וקיומן למעשה לא הוכח עדיין. החל משנת 1976 נוהג מפעל בולי הקרן הקיימת לישראל למספר את מעטפות "שי", פרט למעטפת הרכבת, דפית מיום 13.12.77.

1. 1948 - דואר עברי (קטנה) (א'); 1951 - 50 לקק"ל (ב');
1953 - ע' (ג'); 1954 - ע' (ד'); 1955 - ע' (ה');
1956 - ע' (ו');
1957 - ע' (ז'); 1958 - ע' (ח'); 1959 - ע' (ט');
1960 - ע' (י);
1961 - ע' (יג'); יעור (י); 1962 - ע' (יא'); 1963 - ע' (יב'); 1964 - ע' (ט');
1965 - ע' (יג'); 1966 - ע' (יד'); 1967 - צ' (ט');
ע' (ט); נצחון (ט);
1968 - ע' (ט); גיטאות (ט); צה"ל (ט); צ' (ט); מאפו (ט); "תבירה" (ט); "תבירה" דפית (ט); 1969 - צ' (ט); ע' (ט); המכביה ה-8 (ט); מ' (ט);
1970 - מרבד הקסמים (ט); אשכול (ט); שוחט (ט); ז'בוטינסקי (ט); צ' (ט); ע' (ט); מקוה (ט); 2 מ' (ט); עזרא ונחמיה (ט); ויצור' (ט); "תבית" (ט"ו); דפית (ט"ו); צ' (ט"ו); 2 ע' (ט"ו); דפית (ט"ו); הפועל (ט"ו); מ' (ט"ו); עמק (ט"ו);

הוותיקים כבר שכחו ולצעירים עדיין לא נודע שהענף הבולאי המוקדש לאיסוף מעטפות "שי" ו"מזכרת" הונהג בישראל לראשונה ע"י הקרן הקיימת לישראל. הוצאת בולים ע"י הק.ק.ל, נמשכת זה יותר מ-80 שנה, אם כי הבולים אינם משרתים יעדים פוסטליים. אין ספק שלבולים האלה מיועד מקום מכובד בכל אוסף של יודאיקה.

אכן, מיד עם הכרות מדינת ישראל והוצאת הבולים הראשונים של "דואר עברי", רכשה הק.ק.ל. 2000 מעטפות קטנות (ללא ערכים גבוהים), הטביעה עליהן חותמת צב-עונית של "שי", מאת הקרן הקיימת לישראל וחילקה אותן חינם בין עסקניה ואוהדיה בארץ ובעיקר בארצות-הברית. פעולה זו חזרה על עצמה ביום היובל של הק.ק.ל. בשנת 1951 והחל משנת 1953 במשך 14 שנים רצופות, ציינה את יום העצמאות בהטבעת חותמת "שי" צבעונית, לפי דגמים שונים. משנת 1967 ואילך הוצאת מעטפות "שי" נעשית ע"י מפעל בולי קרן קיימת לישראל בהזדמנויות שונות. כולן קשורות באירועים לאומיים וציבוריים.

לצערנו אין קטלוג מתאים או פירסומים אינפורמטיביים אחרים למעטפות "שי". במחקר זה ניצלנו כל המקורות האפשריים ונשמח מאוד אם אספני בולי ק.ק.ל. יוכלו להשלים את החסר ידועים לנו 21 חותמות "שי" ו"מזכרת" שונות שהוטבעו (סומנו במאמר זה באותיות א"ב).

ק י צ ו ר י ם : ע = יום העצמאות; צ = יום-הזכרון לחללי צה"ל; מ = מועדים לשמחה. נוסף למעטפות הכלולות ברשימה זו יש לציין

ארץ הקודש בטאיוואן

建國七十年郵展

ROCPEX TAIPEI '81

ב"רוספקס", תערוכות הבולים הבינ לאומית שהתקיימה בנובמבר 1981 בטייפה, בירת טאיוואן, הוצגו בין השאר כמה אוספים הקשורים בארץ הקודש (ארץ ישראל). ישראל לא השתתפה בתערוכת "רוספקס" אולם חומר דוארי של ארץ הקודש הוצג שם על ידי אספנים לא ישראלים.

זה עתה קיבלנו תוצאות השיפוט וראינו שבארץ ישראל ונושאים יהודיים הוצגו בתערוכה בצורה מכובדת למדי. הוצגו שם אוספים של אספנים מארה"ב, קנדה ודרום אפריקה והציגו חומר בולאי וכתבי עת הקשורים בארץ ישראל, "יודאיקה" ושואה.

הילדה ידל מדרום אפריקה הציגה את תקופת הקפיטולציות בא"י וזכתה במדליית זהב; במדליית זהב צויין גם אוספו של ז'ורם בייס מארה"ב דנתח את תקופת המעבר בארץ ישראל ופרד בלאו מארה"ב, שהציג "תולדות דואר אוויר בארץ ישראל"; במדליית כסף גדולה זכה דוד צימרמן מארה"ב שהציג "לבנט"; רמרי רובין מארה"ב הציג "צנזורה בפלסטין" וצויין במדליית כסף; הרי שיף מדרום אפריקה קיבל מדליית כסף בעד תצוגת בולי מנדט בארץ ישראל. מדליית כסף הוענקה גם לבן דוד מקנדה על מחקר דואר צפת. כתבה עלת "יודאיקה פוסט" וקטלוג "בייל" של בולי המנדט צוינו גם כן במדליות כסף. גם פ. בלאו, מארה"ב קיבל מדליית כסף על מחקר טיסות צפלין למצרים וארץ ישראל.

מדליות ברונזה הוענקו לבוריס גלזמן מדרום אפריקה על מחקר בולי נוף ישראל; למרסל סגר מארה"ב אל "יודאיקה ושואה", לרוברט פילדס מארה"ב על דואר הקפיטר לציות בא", לאוסקר סטדלר מארה"ב על "ישראל פילטליסט" (כתב-עת).

מדליות ארד הוענקו גם לדוד צימרמן על "צנזורה צרפתית בלבנט", ומרק גלסמן שהציג "תולדות דואר ירושלים".

תצוגות יודאיקה נוספות צוינו בדיפ לומות.

1972 - אמנות (3 ט"ז); (2 ט') שלח עמי (ט'); פסח (ט'); צ' (ט"ז); יתרו (ט"ז); ע' (5 ט"ז); כ"ה למדינה (י"ז) מ' (י"ז); חנוכה (ט');

1973 - צפון אפריקה (ט"ז); ציורי ילדים (ט"ז); צ' (י"ח); כ"ה ע' (2 יח); שואה (י"ח); המכביה ה-9 (י"ח); שאגאל (3 ט"ז); מ' (ט"ז);

1974 - סופרים (ט"ז); צ' (ט"ז); כנ"ל עם בולי קק"ל (ט"ז); מ' (ט"ז); אדריכלות (2 ט"ז); בגדודיון (2 ט"ז);

1975 - ט"ו בשבט (ט'); צ' (ט'); כנ"ל "מוזכרת" (כ"א); חללי צה"ל (ט'); כנ"ל "מוזכרת" (כ"א); הפועל (ט'); מ' (י"ט); שזר (י"ט); פועלות (י"ט);

1976 - ל' בעומר (י"ט); כנ"ל "מוזכרת" (כ"א); צ' (י"ט); אמריקה (י"ט); כנ"ל "מוזכרת" (כ"א); מ' (י"ט); כנ"ל "מוזכרת" (כ"א); חלוצים (2 י"ט); ארכיאולוגיה (2 י"ט);

1977 - אמנות (3 י"ט); ציורי ילדים (ט'); התנ"ך בות (ט'); כלי נגינה (כ'); שבת (כ'); צ' (כ'); ציוני אמריקה (כ'); פתח תקוה (כ'); המכביה ה-10 (כ'); המשטרה (ט'); מ' (ט'); הדפוס בצפת (כ'); נחל (כ'); מאיץ (כ'); נוף ערבה וקיסריה (כ'); טיסת אל על לקהיר (כ'); רכבת (2 כ') (1 י"ט); קונכיית (כ');

1978 - אמנות (3 כ'); כתובות (כ'); "תביר" (כ'); לוחמי מחתרת (כ'); צ' (עם 3 בור לים (כ') (כנ"ל עם 2 ב' (כ'); 2 מ' עם בול קק"ל (כ');

1979 - צ' (ט'); מ' (ט');

1980 - צ' (ט'); מ' (ט');

1981 - צ' (ט"ז); מ' (ט');

יצויין שחומות "שי" ו"מוזכרת" הודפסו בצבעים שונים. המיספור מסודר לפי א"ב ניתן ע"י מחבר הרשימה ולא על גבי המעטפות.

ט.ד.

י.ח.

כוליצר ושרה ברנארד - בסט. לוציה

במינזר. שמה היה רוזין ברנאר. נחשבת עד היום הזה לאחת השחקניות הגדולות בכל הדורות. הצטיינה במיוחד בתפקידי טראגי דיות. עסקה בפיסול ובציור ואף כתבה שני מחזות. היא חלתה ורגלה נקטעה אך המשיכה בתפקידיה על הבמה. שרה ברנארד ויוסף פוליצר כבר הופיעו בעבר בבולדוואר - בצרפת ובארצות הברית.

"ישראל" בבולגריה

ייבוא בולים ממזרח אירופה מגיע ארצה בדרך עקיפה וזאת בוודאי הסיבה שרק עתה הגיעו הגליונות המיוחדים שהונפקו בבולגריה לרגל ועידת אירופה שנערכה במדריד. בגליון הזכרון הודפסו קיצורי שמות המדריכות שהשתתפו בוועידה, ביניהן ישראל. קיצורי השמות, הודפסו בסימנים מיוחדים.

בלוקסמבורג יופיע השנה בול זכרון לתנועת ההתנגדות לגירוש בימי השלטון הנאצי.

שני בולים חדשים בעל עניין מיוחד לאספני "יודאיקה" הופיעו עתה בסט. לוציה.

היה זה רעיון מקורי למדי לבחור לסידרת בולים במסגרת שנת הנכה הבינלאומית, דמויות אישים עם נכות פיסית. בסידרה 4 בולים וגליון זכרון ובהם: לואיס ברייל, ממציא כתב-ברייל (עיוור - 1809-1852); שרה ברנארד, השחקנית הצרפתייה הדגולה, ממוצא יהודי, (קטועת רגל, 1845-1923); יוסף פוליצר, העיתונאי היהודי האמריקאי הנודע (1847-1911); הנרייטולס-לוטראק, צייר צרפתי נכה-רגליים (1864-1901); ונשיא ארה"ב, פרנקלין דילנו רוסוואלט שהיה משותק ברגליו (1882-1945), הוא מופיע בגליון זיכרון ווטא.

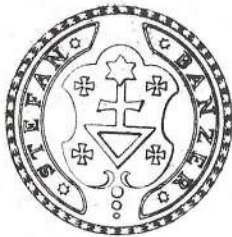
שניים מז האישים - פוליצר ושרה ברנארד, יכללו מן הסתם באוספי "יודאיקה" שכן הם ממוצא יהודי.

יוסף פוליצר הוא יהודי אמריקאי יליד הונגריה. הוא הגיע לארה"ב בשנת 1864 ועבד במערכת עיתון גרמני בסט. לואיס. ב-1878 רכש עיתון משלו וב-1883 רכש את "ניו-יורק וורלד", שהיה בשעתו עיתון רב תפוצה. פוליצר פתח בית-ספר לעיתונאות באוניברסיטת קולומביה, והעניק לו מיליון דולר. הוא קבע פרס לעיתונאות שנקרא על שמו וניתן למצטיינים בתחומי העיתונות השונים.

שרה ברנארד, השחקנית הצרפתייה הדגולה, היא ממוצא יהודי אם כי התחנכה

לזכר לוחמי המחתרת הצרפתית

מגיני דוד בסימלי משפחה
בליכטנשטיין

בליכטנשטיין יופיעו בקרוב ארבעה ברי
לים, מהם שניים עם מגינידוד.
המדובר בסמל משפחת קיזור משנת
1664, סמל משפחת ואלסר משנת 1690, סמל
משפחת בנזר משנת 1658.
בסמלים של קיזור ובנזר יש, בין שאר
מרכיבי הסמל גם מגינידוד קטנים. אין, כמו
בן, כל וודאות שמגינידוד אלה קשורים
בשמות יהודיים, בכל זאת, אספני יודאיקה
עשויים לצרפם לאוספיהם.

לאספני יודאיקה

אספני יודאיקה שיש בידיהם "גילויים" ש
בולים שעניינם ביודאיקה ולדעתם אינם ידועים
בציבור, מתבקשים להעביר הערותיהם למערכת
והחומר, לאחר שייבדק, יפורסם לתועלת רבים.

מעטפת "יום ראשון" של הבול שהנפיק
הדואר המצרי ביום הארבעים למותו
של הנשיא המנוח אנוואר סאדאת.
הבול הופיע ב-14.11.81

השם של המחוז שטובריאן באזור שפך הנהר
לואר בחוף האטלנטי של צרפת, התפרסם באורח
טראגי החל מחודש אוקטובר 1941, בשידורי המח
תרת הצרפתית אל כל בית של צרפת הכבושה ואל
מחנות השבויים והאסירים בגרמניה, כפעמון אזע
קה, המתריע על הברבריות הנאצית, וקורא לכל
נאמני המולדת הצרפתית להתנגד בכח לכך.
החשודים הראשונים שנעצרו, החל בסוף שנת
1940, היו פעילי האיגודים המקצועיים אוהדי המפ
לגה הקומוניסטית של צרפת וסתם יהודים, אשר
היו כבר במחתרת מזה למעלה משנה. עצורים אלה
רוכזו תחילה באינטרדיון ז'ירבואן, משם הועברו
לריכוזים שונים, ומאז אביב 1941 הועברו למחנה
הריכוז של שטובריאן.

לאחר מכן הצטרפו אליהם "הפריזאים", כמו
כן גם בני ערובה שנתפרסמו בסריקה הגדולה
שנערכה בעיר נאנט ב-23 ליוני. מבין 600 האסיר
רים הפוליטיים של מחנה זה בחרו הגסטפו והמש
טרה של ווישי בחודש אוקטובר 1941, את הקורב
נות הראשונים, כדוגמה מכל הבחינות, לטבח הט
ראגי

לזכר קרבנות הנאצים, הנפיקו שירותי הדואר
הצרפתיים בול זכרון (12.12.81) בערך נקוב של
1.40 פר' מפרי מכחולו של אנדריי לוורנה. זהו בול
זכרון ליום השנה ה-40 להוצאה להורג של הלוח
מים האנטי-נאציים. הבול גם מציין את יום השנה
ה-30 להקמת האגודת לזכרם במחצבה של שטר
בריאן. היצירה המרשימה, יצירתו של הפסל
אנטואן רואל, המוצגת בבול הזכרון, הוא פסל
המוצב על גבעה המורכבת מ-185 תיבות-עפר
שהובאו מכל אתרי הגבורה של צרפת - מהר מושט
עד הר ואלריאן, מוורקור עד אוראדור-על-גלאן.
וזהי האגודתה הלאומית לרויסטאנס הצרפתי.

חיים לנגלבן

דואר אוויר מירושלים הנצורה

מאת: ד"ר י. רמון

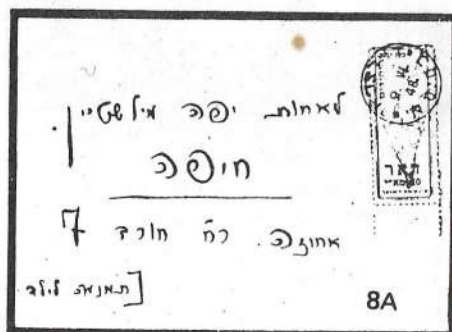
חומרי נפץ, תרופות ואנשים (מפקדים וחיי-לים פצועים) כך, שמעט מאוד מקום נותר לדואר; שהיה "מותרות" בזמנים הקשים ההם. עיקר העומס היה כמובן בכיוון מת"א לירושלים ולכן לא נותר מקום לדואר ולא ידוע על שירות דואר אוויר ממוסד בכיוון זה. רק מכתבים בודדים עם חותמת הגעה ירושלמית כלשהי (צבאית או אזרחית) ידועים בתקופה זו. לא כן בכיוון ההפוך, ירושלים - ת"א, בו היתה תנועת

דואר מאורגנת ומבוקרת שננסה לתארה במאמר זה, אך גם תנועת דואר זו היתה מאוד מצומצמת בהיקפה. השאלה והבעיה הראשונה במעלה המתעוררת בדיון זה היא כיצד ניתן לזהות מכתבים שהוטסו מירושלים בתקופת המצור מחוץ למכתבים בודדים בהם מוזכר שירות האוויר בכתובת השולח (ציור מס' 8A, 8B שמקורם בעבודה של קנר ושפיגל (3)), אין בידינו הוכחות ישירות שמכתב מסויים אכן הוטס מירושלים. המכתבים שהוטסו מירושלים לא סומנו בשום חותמת או סימן היכר מיוחד כמו, בנהריה למשל, וכדי לזהותם עלינו להשתמש בדרכים עקיפות, הדרך הראשונה היא זיהוי על-פי הוכחה דוארית, כגון חותמת הגעה או חותמת להמשך המש-

מטרת מאמר זה לרכז בצורה שיטתית את כל המידע על שירות דואר האוויר מירושלים במצור. ההגדרה של "דואר אוויר" היא ברורה וקלה. לא כן ההגדרה של המצור מביחנת ההיסטוריה הדוארית. לא נדון כאן בכל הנושא המורכב של המצור בירושלים ופריצתו מבחינה דוארית, שנדון כבר במאמרים רבים, אך נקבע שלצורך נוסף שא זה תחילת "המצור הדוארי" היא בסגירת משרדי ושירותי הדואר המנדטוריים בירושלים ב-25 באפריל (לפי מידע של ע. גלסמן המכתב המאוחר ביותר הידוע עד כה, שיצא מירושלים בדואר המנדטורי, הוא מה-22 באפריל), וסיום המצור הוא בחידוש קשרי הדואר הסדירים עם ת"א בסוף יוני 1948, לטענת פלורי (1), חידוש זה בא אחרי ה-25.6, ולדעת המחבר - לבטח לפני ה-28.6.48, מאחר ובידו מכתב רשום שיצא מירושלים ב-28 עם חותמת הגעה ישראלית של ת"א ב-1 ביולי.

יהודה לבנון מתאר במאמר קודם (2) את הקמת והפעלת שדה התעופה הזמני שפעל בירושלים בעמק המצלבה מה 16 באפריל עד ה-6 ביולי. שדה זה היה הקשר היחיד עם שאר הארץ והיה מוכשר לקלוט רק מטוסי קלים בעלי מטען מוגבל. הצרכים הביטחוניים והאזרחיים של העיר הנצורה היו עצומים ולפיכך היה צורך לקבוע סדרי עדיפות קשיחים לשימוש בשירותי האוויר. עדיפות עליונה ניתנה לנשק, תחמושת,

ידוע לנו כי דואר מ-4 סוגים הוטס בשי-
רות האוויר. סוגים אלה, לפי סדר העדיפות
שלם, הם:

1. דואר צבאי.
2. דואר "מועדון מנורה".
3. דואר פרטי ואזרחי מועדף.
4. דואר הסוכנות היהודית.

לגבי שלושת הסוגים הראשונים, יש
כמעט וודאות שכל מכתב השייך אליהם
אכן יצא מירושלים בטיסה ולפיכך, לדעת
המחבר, יכול להיחשב כדואר-אוויר אפילו
ללא סימן היכר נוסף או חותמת הגעה,
המוכיחה את התאריך ומקום ההגעה. לגבי
הסוג הרביעי יש צורך בהוכחה נוספת כגון
חותמת הגעה, מאחר ולא כל הדואר מסוג
זה אכן הוטס. סוגי דואר אלה יתוארו עתה
בפירוט:

(1) דואר צבאי

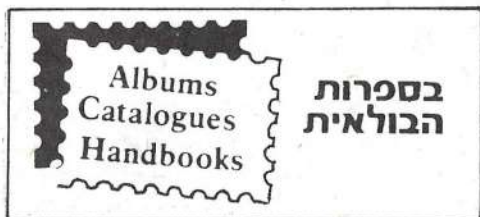
דואר רשמי של ההגנה, ולאחר מכן של
הצבא, הנוגע לפעולות הצבא קיבל עדיפות
עליונה בהטסה לת"א. עם כינונו של הדואר
הצבאי הרשמי "משרד 5" ב-7.6.48, הצט-
רף לקטגוריה זו כל הדואר הצבאי ולפי טע-
נת פ. קנר וי. שפיגל המשיך הצבא להטיס
את הדואר שלו, גם לאחר פתיחת דרך בורי-
מה, עד ה-2.8.48. טענה זו עומדת בסתירה
לאינפורמציה שמוסר י. לבנון, לפיה נסגר
שדה-התעופה ב-6.7.48 לכל המאוחר. מכל
מקום, כל החוקרים, מלבד יונגווירט, מאו-
דים בדיעה שהדואר הצבאי מירושלים במאי
וביוני אכן הוטס אל מחוץ לירושלים.
יונגווירט, במאמרו ב-TJHP (4), מעלה
את האפשרות שהדואר הצבאי ודואר מוע-
דון מנורה הועברו בשיירות בדרך בורמה,
כבר החל מה 20.5.48, מועד גילוי הדרך
והתחלת השימוש בה, טענתו רק מצביעה
על כך שהיתה קיימת אפשרות כזאת, בלי
ביסוס כלשהו שאפשרות זאת אכן נוצלה
ולפיכך נראית לנו יותר האינפורמציה הנג-
דית. דוגמאות ממכתבים מסוג זה מובאות
בחוברת תולדות הדואר (6) בצילומים מס'
8G, 8H. בצילום 8F המודגם כאן, אנו
רואים מעטפה שנשלחה ממפקד העיר
ירושלים (מזוהה על-פי החותמת המיוחדת

8F

לוח, שהמכתבים הגיעו אל מחוץ לירושלים
(על פי רוב לתל-אביב) בתקופה בה לא היו
בכלל קשרי-דואר אחרים. תקופה זו משת-
רעת מ' 22 באפריל 1948 עד סוף מאי, בו
התחילה תנועה דלילה וקשה דרך כביש
בורמה, שהיתה עשויה להעביר מספר קטן
של מכתבים על-ידי שליחים (למרות שכל
מכתבי השליחים הידועים לכותב מאמר זה
הם מהשבוע השני של יוני ואילך). דוגמא
טובה למכתב מסוג זה הוא המכתב המוצג
במאמרו של לבנון (2). מכתב זה מקורו
בירושלים ונושא חותמת תל-אביבית על
בול מינהלת-העם (גיטו וורשה) ב-16.5.48,
כלומר הגיע לת"א בתקופה שבה לא היתה
כל אפשרות אחרת להעברת דואר, מחוץ
לטיסה. מכתב דומה הוא זה שנשלח למע-
רכת "הארץ", כנראה עם חדשות מירושלים
הנצורה. גם מכתב זה נושא בול גיטו וורשה
של קק"ל וחותמת ת"א מה-16.5.48.
וייתכן, בגלל הדמיון בבול וההחתמה,
ששניהם הגיעו יחד באותה טיסה. תהליך
משלוחם של מכתבים אלה יידון מאוחר
יותר.

הדרך השניה היא באמצעות סיווג המבר-
סס על הכרת סדרי המשלוח של הדואר
המוטס מירושלים, הכרה זו מתבססת על
מחקרים שנערכו קרוב יותר לזמן האירוע
ואינפורמציה אישית כגון זו המסופקת לנו
על-ידי לבנון.

הופיע קטלוג מס' 10 לבולי ישראל

השרות הבולאי פרסם בימים אלה מהדורה חדשה של קטלוג בולי ישראל - תוספת מס' 10 - תשמ"א - 1981. הקטלוג מתחיל כבול עתודה מ-25 במאי 1978 ונגמר בבול אמנות מן ה-10 בפברואר 1981. לתוספת הזאת נוספה עוד תוספת, בשחור לבן עם בולים עד הופעת בולי השקל ב-25 באוגוסט 1981.

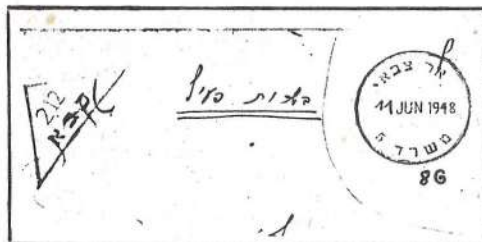
איננו יודעים מי אחראי על עדכון הקטלוג, על כל פנים אין באפשרותנו לשבח, וחבל. הקטלוג החדש כולל התוספת לתוספת מס' תיים, כאמור, ב-25 באוגוסט 1981. האמנם אי אפשר להוציא חוברת צנועה בת כ-30 עמ' שתכלול את כל הבולים עד למועד הקרוב ביותר לבול האחרון, כפי שמסוגלים לעשות זאת מחברי קטלוגים מסחריים, שאין להם כל המידע שיש לשרות הבולאי?

בינואר 1982 להגיש קטלוג שבמקורו מסתיים בפברואר 1981 ואם התוספת בשחור לבן מסתיימת באוגוסט 1981 - אין זו יצירה מכובדת. זאת ועוד! בכל המהדורה חסרים פרטים כמו גודל המהדורות של בולים שנמכרו, גלויות דאר מיולי 1979, אגרות אוויר משנת 1979 וזאת כשהרשימה המופיעה בקטלוג מקוטעת ומשום מה מופיעה בשני עמודים. שוברי תשובה מסתיימים באוקטובר 1979 ורשימת תאריכים של בולי "מנוף הארץ" מתייחסת ל-9 בולי לים בלבד (במהדורה האנגלית יש רשימה מלאה). נראה שסגירת גליון ההדפסה אפשרית מאוחר בהרבה מאשר בקטלוג שלפנינו ואז היה בודאי מופיע קטלוג עדכני יותר.

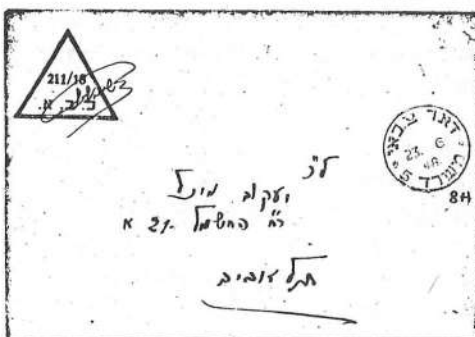
הקטלוג מרשים בהדפסתו, אולם לקוי בתוכנו.

באוו"ם - הגלויה ה-21

ב-19 במארס יופי עו בדואר או"ם 6 בולי זכרון חדשים בנושא הסיביבה ואיכות חיים. בסידרה שלמטה ציורים שונים, פרי מכחור לם של ציורים מגרמניה. כן תופיע גלויות זכרון חדשה, ה-21 במספר.

שלו) למטה ההגנה ב-7.5.48. כתובת היעד היא ראשי התיבות ת"א במסגרת מרובעת בלבד, כנראה, מטעמי סודיות. אך אנו יודעים כי זה המטה לפי חותמת ההגנה של מטה ההגנה עליגב המכתב. החותמת "נשלח" ו"נרשם" מה 7.5.48 היא מירושלים (מופיעה גם על מכתבים אחרים מאותו מקור) והחותמת הנוספת "נרשם ביום" מה 7.5.48 היא מת"א. כלומר המכתב הגיע בו ביום בטיסה. בצילום 86 מוצג קטע ממכתב של הדואר הצבאי מה-11.5.48 עם חותמת הגומי הגדולה הזמנית של "משרד 5". בגלל המצור לא הגיעה חותמת הדואר הצבאי התיקנית לירושלים בזמן פתיחת המשרד ולפיכך הותקנה במקום חותמת זמנית שהיתה בשימוש מ-4.6.48, 3 ימים לפני פתיחת השרות, עד אמצע יולי. השימוש בחותמת התיקנית החל ב-18.6.48 (צילום 86). (המשך המאמר יבוא בחוברת הבאה)

ביבליוגרפיה

י. לבנון, "דואר אוויר מירושלים הנצורה", הירחון הישראלי לבולאות, נובמבר - דצמבר, 1981.

פ. קנר רי. שפיגל, "שרותי הדואר הצבאי בתקופת מלחמת העצמאות 1948-49", האגודה הבולאית של ת"א, 1962.

ה"הומו ארקטום" בקניה

ארבעה בולים מבהילים מעט הופיעו בקניה ומראים גולגולת אדם קדמון וקוף קדמון. בול אחד מראה את גולגולתו של ה"הומו ארקטום" בת מליון וחצי שנים. ייצור זה היה דומה לאדם אם כי גובהו היה רק כ-1,2 מ'. בול אחר מראה את גולגולתו של ה"הומו הבייליס", ייצור שחי על הקרקע ובנה לעצמו מגורים בול אחר מראה את גולגולתו של הייצור שהיה שלב ביניים בין האדם לקוף, גולגולת בת כ-2 מליון שנים. הבול האחרון מראה גולגולת קוף בת 17,5 מליון שנים, הקוף ממנו התפתח האדם.

ממוזיאון בלנינגראד

דואר האי הקטן ניואה, שבקבוצת איי קוק, באוקיאנוס השקט, הנפיק בדצמבר 1981 סידרה בת ארבעה בולי חג המולד על פי יצירות רמברנדט, שבמוסיאונים גדולים בעולם. אחד הבולים הודפס על פי יצירה הנמצאת במוזיאון בלנינגראד אך ספק אם היה כאן שיתוף פעולה כלשהו בין ניואה לבין בריית המועצות. ניתן לשער שהבולים הודפסו מתוך רפרודוקציות של רמברנדט ולא על פי המקור.

הבולים מתארים את המשפחה הקדושה (הציור נמצא במוזיאון בלנינגראד) וציור דומה הנמצא בלובר, בפאריס. שני בולים נוספים מראים יצירות רמברנדט עם קדרי שים המצויות במוזיאון האג והאמבורג. הבולים הוקדשו למלאות 375 שנה לרמברנדט (1606-1669).

מאה שנה לדרווין

ב-10 בפברואר 1982 ינפיקדואר בריטניה סידרה בת ארבעה בולי זכרון במלאות 100 שנה למותו של דרווין, חוקר הטבע האנגלי, אבי האבולוציה המסבירה את התפתחות הצמחים ובעלי החיים.

דיוקנו של דרווין וחתימתו מופיעים בכל ארבעת הבולים לצד בעלי חיים מאובנים שחקר במסעותיו הרבים.

את תורתו פירסם דרווין בספרים "התפתחות המינים" ו"מוצא האדם". באחרון הסביר את התפתחות המין האנושי על-פי שיטתו.

הוא יצא עם משלחת בריטית שנשלחה להקיף את כדור-הארץ ובמשך חמש שנות המסע חקר צמחים ובעלי חיים. בין השאר עמד על העובדה שהייצורים החיים מתרבים כל כך, שאילו נשארו כל צאציהם בחיים לא היתה הארץ יכולה לשאת את כו'ם ועל כן יש מלחמות בין היצורים.

50 בולי פרחים בארה"ב

סידרה מעניינת של 50 בולים בהנפקה אחת תופיע בקרוב בארה"ב. הבולים הוקדשו ל-50 המדינות של אמריקה, כשבכל בול פרח וציפור אופייניים למדינה המסויימת. בנפרד יופיע בול פרחים אחר, לכבוד חג ה"וואלנטיין", שהוא חג הנאהבים והמילה LOVE צויררה בצורת פרחים.

זיוכי בולים

אחת הבעיות הקשות העומדת בפני עולם הבולאות היא בעיית הזיופים והתיקונים הנעשים בבולים. נושא כאוב זה הרחיק ומר-חיק אספנים - שניפגעו - מתחביבם. תולדות הזייפנות הן כתולדות הבולאות עצמה. זייפני הבולים הראשונים הופיעו עוד בשנות ה-70 של המאה הקודמת (כשלושים שנה לאחר הופעת הבול הראשון בעולם). אולם גדול הזייפנים של כל הזמנים היה אי-טלקי, שחי בראשית המאה הזו בצרפת, בשם ספראטי. זיופיו היו כה מדויקים עד כי היט-עו מומחים בעלי שם עולמי בבולאות, שאיש-רו אותם כאמיתיים, וייתכן כי לעולם לא היו מתגלים לולא יד המקרה.

באחת הפעמים, כשעבר את הגבול בין צרפת לספרד, נתפס עלידי פקידי המכס כשברשותו מספר בולים יקרים ביותר - כר-לם מזוייפים. שלטונות המכס האשימו אותו בהברחת מטבע מהמדינה, עבירה חמורה מאוד באותה תקופה. להגנתו טען, כי הבר-לים מזוייפים. מומחים שהובאו למקום סיר-בו להכיר בטענה זו, ואז הובילם ספראטי למעבדתו. עיקר הבולים שזייף היו קלאסיים, מאמצע המאה הקודמת, ושיטת הזיוף מדהי-מה. עד אותה תקופה, ככל שהזיוף היה מגר-ייק, ניתן היה לגלותו עלידי בדיקה של הניר, אשר היה שונה מזה שלפני עשרות שנים, עלידי החותמת החדשה וכן בעזרת סימן המים שהיה מוטבע בנייר, ספראטי נהג לקחת בולים ישנים מאותה התקופה שזייף, בולים שהיו זולים במיוחד, ובשיטה כימית מחק את הציור מעל פניהם מבלי לפגוע בנייר, בחותמת או בסימן המים, ועלי-הם היה מבצע את זיופיו. וכך נוצר זיוף שהנייר שלו אוטנטי. סימן המים המוטבע בו אוטנטי והחותמת אמיתית. לאחר שנתפס הוחתמו זיופיו בחותמת "זיוף" אולם חלק מופיע עד היום במכירות ומשיג מחיר טוב, אפילו כזיוף מוצהר.

כדי להזהיר אספנים וסוחרים מזיופים אלו, יצאו ב-1956 2 כרכים עבים ומהודרים המוקדשים לזיופיו של ספראטי, זיופים שהיו כה מדויקים עד כי לפעמים נאלצו עורכי

הספר להגדיל את תמונת הזיוף פי עשרה ויותר, כדי שיהיה ניתן להבחין בה. הספר יצא במספר מצומצם של עותקים וכיום כמעט ואין אפשרות להשיגו וגם אז מחירו היה יותר מ-100 אלף לירות.

אריה גבע

מציאות...

לפני תשע שנים - ב-16 בינואר 1973, ביום הופעת הבולים "מנוף הארץ" בערכים של 45 ו-95 אגורות, נכנסתי לדאר נתניה ובקשתי צמדות ודפים מהסוג החדש. מבטי הראשון נפל על מספרי הגלופה. כאשר נוכחתי לדעת שנפלה טעות בהדפסה ובשני הערכים המספר הוא 367 - החלטתי להכפיל את הרכישה של הצמדות והגליונות. תוך זמן קצר הוצא הערך של 95 אגורות מאשנבי הדאר עלי-אף העובדה שסידרת בור-לים מ"נוף הארץ", היתה סידרה מהמניין. טוב איפוא, שלעתים פועל החוש השישי של הבר-לאי

מפאת גיל או חוסר עניין מציעים אבי-שים אוספים משניים למכירה וכך קרה שפעם הצעתי במועדוננו בנתניה, אוסף של ארצות-הברית עם מאות בולים ואלבום במחיר אפסי כמעט - 150 שקלים; איש לא התעניין בנושא...

כאשר חזרתי הביתה הרגיו אותי חוסר ההתענינות של אספנינו והתחלתי להשוות אי-אלה בולים עם אלה שבאוסף ארה"ב שלי. והנה - בול מס' 400 (ט. האריס) "גילוי מפ-רץ סן-פרנסיסקו" בערך 10 סנט ומצאתי שהשינון הוא 10/10, מספרו 404 וערכו הקט-לוגי משנת 1980 הוא לא פחות מ-70 דולר והוא חסר לי... הפעם לא היה זה חוש, אלא פשוט בדיקה חוזרת שהשתלמה

א. שטקל

בבול מכון וייצמן
משנת 1969 יש סטי-
ית דפוס קלה, בגרעין
שבמרכז הסמל נוצר
מן "ירח" מצד שמאל
או מצד ימין. - כדאי לחפש...

השימוש בכול הקרויצר השחור

מאת אליהו וובר

הפריט - (צמדה) הגדול ביותר של הקרויצר השחור מוחתם, הוא בלוק של 6 המצוי בקרן איכשטטר. זהו הבלוק של 6 היחידים של הקרויצר השחור הקיים. לא נתגלה כל בלוק של 4 או גדול יותר על מכתב.

לא ידוע על שמוש של "מיקס פרנקינג" בין הקרויצר השחור לבין בולים אחרים ממדינה אחת כולל אחת ממדינות גרמניה, בניגוד לבולים אחרים של בווריה הידועים ב"מיקס פרנקינג" עם בולים ממדינות אחרות על מכתבים.

לסיכום - זהו בול חריג לגבי שאר הברלים של בווריה - הן בצורתו - אין לו עגול סביב המספר - אין לו הגנה בפני זיופים והן בהדפסה ובשמוש, כאמור במאמרנו זה.

גיטה וקור בגרמניה

שני בולי זכרון חדשים של גרמניה הוקדשו לגאון השירה הגרמנית יוהן וולפגנג פון גיטה והרופא הגרמני הנודע רוברט קור. גיטה, שמימי נעוריו ועד לימי שיבה כתב שירים ליריים ונחשב לאחד מגדולי המשוררים בספרות העולמית יופיע בכול דיוקן בן 60 פפניג.

יום-הולדת למלכה

יום הולדתה של מלכת בריטניה יצויין השנה במרבית מדינות חבר העמים הבריטיים. בריטניה עצמה טרם הודיעה תוכניתה לכול כנ"ל.

רוברט קור, שגילה בשנת 1882 את חיידק השחפת וזיהה את החיידק הגורם קדחת אסיאנית ומצא דרך לחסן בקר מפני מחלת הגחלת, יופיע בכול בן 50 פפנינג. בול גיטה מופיע במלאות 150 שנה להולדתו של המשורר ואילו בול רוברט קור מופיע במלאות 100 שנה לגילוי חיידק השחפת.

השימוש הנפוץ ביותר בכול הוא על מכתבים של דברי-דפוס. הקרויצר האחד הינו תעריף מיוחד - הנחה לדברי-דפוס לעומת התעריף הרגיל של 3 קרויצר למכתב רגיל במשקל - 15 גרם ו-12 מייל. מכתב מקומי בתוך אותה העיר או הכפר היה אף הוא מבויל בקרויצר אחד.

לעיתים היה שמוש בדבדפוס למרחק יותר גדול, או במשקל גדול יותר ואז היו צריכים לבייל את המכתב ב-2 קרויצר (ביול כפול). וכמו כן השתמשו בשלושה בולים של קרויצר אחד לפרנקטורה של 3 קרויצר, וכך קיימים שלישיות של קרויצר השחור על מכתב. למכתבים בין מרחק גדול יותר או מכתבים רשומים בתוך בווריה התעריף היה 6 קרויצר ויש שמוש ב-6 בולים או שורה של 6 בולים של קרויצר המהווים את הפרנקטורה על מכתבים.

שורות אלו נדירות ביותר, כיוון שבגלל יונות היו 9 שורות של 5 בולים המהווים חצי גליון (2 חצאי גליון עם פס הביניים מהווים גליון שלם) כך, שכדי להגיע לשורה של 6 בולים היה צריך לחתוך את הגליון אנכית בלבד (שורה אופקית היתה יכולה להיות מקסימום של 5 בולים או שורה עם פס ביניהם, שלא קיימת).

בשנת 1980 נמצאו 2 מכתבים כאלה במכירות פומביות: פרנקטורה של 6 בולים היתה במכירה של קורנפילה בציריך (5.3.1980) וכן היה מכתב דומה במכירה של הרמרס בלונדון, מכירה שהיתה מיד עם תום התערוכה הבינלאומית של "לונדון '80", מכתב זה היה חלק מהאוסף הגדול של אילה ווסט אשר פורק ונמכר במכירה הנ"ל. באר תה מכירה ומאותו האוסף נמכר גם בלוק מוחתם של ארבעה בולים, אחד מ-3 הבלוקים - (צמדות) הידועים של הקרויצר השחור.

THE MOBILE POST OFFICE SERVICE

The Israel Post Office operates 45 Mobile Post Office routes which bring postal services to some 800 settlements, mostly in the north and south of the country. For the benefit of our readers we give below an up-to-date list of the 45 MPO's. The transliteration of most of the Hebrew names has undergone numerous changes over the years — the spelling given here is that currently appearing in the postmarks. Merom Ha-Galil; Ha-Galil Ha-Elyon 1; Ha-Galil Ha-Elyon 2; Hevel Korazim; Ramat Hagolan; Ha-Galil Ha-Tahton; Emeq Ha-Yarden; Biq'at Beit Kerem; Ha-Galil Ha-Maaravi; Ma'ale Ha-Galil;

Asherat; Emeq Bet Shean; Habiq'ah; Gilboa; Yizreel; Hevel Megiddo; Hof Karmel; Menashe; Emeq Hefer; Lev Ha-Sharon; Ha-Sharon Ha-Tikhon; Ha-Mercatz; Nahal Ayyalon; Hare Yehuda; Shimshon; Ha-Ela; Emeq Soreq; Evtah; Hof Ashqelon; Hof Azza; Nahal Lakhish Zafon; Nahal Lakhish Darom; Zefon Sinay; Sede Gat; Shiqmim; Hanegev 1;

Hanegev 2; Hanegev 3; Hanegev 4; Haluza; Yam Ha-Melah; Arava; Elot; Hare Yerusalayim; Efrayim.

Another Mobile Post Office for the Administered Territories

On the 28th December 1981 a new MPO route was opened — "Efrayim" — operating out of Kfar Sava Post Office and serving the following settlements:

Elkana; Sh'are Tiqwa; Bet Arye; Barqan; Ariel; Kfar Tapuah; Shilo; Newe Zoref; Halamish; Na'ale (Nili).

Postage Rates Up Again!

As from 1 January 1982 Israel Postage rates went up again — barely four months after the previous rise.

The new rates are as follows:

Inland letter IS 1.10 (Previously IS 0.90)

" postcard IS 0.80 (" IS 0.60)

Air mail letter

— Europe IS 5.00 (" IS 4.20)

— USA IS 7.30 (" IS 6.10)

Aerogramme IS 4.50 (" IS 3.80)

למחות פרט אחד מתוך שורת התביעות שהפור
לנים מבקשים מן השלטונות התממש עתה: חדלו
שם לצנזר דברידואר.

חדלו לצנזר אך כנראה מתוך הרגל, כל מכ-
תב עדיין עובר טיפול דיני וכיוון שהובטח לא
לצנזר, מטביעים עליו חותמת בנוסח "לא צונזר".
נראה שיש עניין להבליט את גודל הוויתור
שעשתה הממשלה בכך שהסירה את חובת הצנזר
רה. מכתב כזה, עם חותמת גדולה וכולטת "לא
צונזר" קיבל בימים אלה י. הררי מקבוצת מעלה
החמישה.

Commemorative postmarks

- 1 December 1981 Second World Congress on Cardiac Rehabilitation, Jerusalem
- 2 December 1981 Inauguration of the Ben-Gurion Research Institute and Archives, Sede Boquer
- 21 December 1981 "100 Years of Zionism", Tel Aviv University
- 23 December 1981 "Christmas / Noel 1981", Nazareth and Bethlehem
- 13 January 1982 Completion of the Elat coaxing cable, Qiryat Shemona
- 17 January 1982 Israel Food Week 1982, Tel Aviv
- 21 January 1982 International convention of the International Civil Airports Association, Ben-Gurion Airport

- 28 January 1982 Israel Bonds — Prime Minister's Conference Jerusalem
- 1 February 1982 Prime Minister's Tourism Conference, Jerusalem

A new airletter was issued on the 10 November with a value of IS 3.80 and a new postcard with the value of IS 0.60 in order to match the new postage rates in force from 1 September. These were replaced on the 11 February by IS 4.50 and IS 0.80 values. On the same day a IS 1.10 "Stand-by" stamp was issued.

Forthcoming Stamp Exhibition

Unfortunately official approval of the budget for the planned International Philatelic Exhibition to be held in 1982 was received so late that the Executive Committee decided that there was insufficient time for the exhibition to be properly organized. Application has, therefore, been made to the FIP to hold the exhibition in 1985 instead.

Plans are being made to hold an enlarged National Stamp Exhibition in 1983 in Tel Aviv with the participation of overseas collectors. Special emphasis will be given in the exhibition to Holy Land Postal History and Philately.

Consideration is also being given to organizing a national exhibition in Beer Sheva this year.

Tel Aviv will be host to an exhibition "100 Years of Zionism" organized by the Federation under the patronage of the Jewish Agency. The Exhibition will cover Judaica and KKL and will be held in Bet Yad Le-Banim, Pinsker St., Tel Aviv, opening in the week before Pesach.

Some Postal Statistics

In the fiscal year ending 31 March 1981 the Israel Post Office:

Operated 213 Post Offices and Branches
388 Postal Agencies

43 Mobile Post Office routes
whose vans travelled over
6,000 km. per day and
served 730 settlements

Handled 425 millions items of mail

Issued 31 new stamps and 2 souvenir
sheets to a total value of
IS 76.20

FORTHCOMING ISSUES

More Jewish Personalities

March 2 will see the issue of four stamps and a souvenir sheet devoted to Road Safety and Jewish personalities.

Perez Bernstein will be portrayed on a IS 7.00 stamp. Perez Bernstein was born in Germany in 1890, went to live in Holland where he became active in Zionist affairs and was President of the Dutch Zionist Organization. In 1936 he emigrated to Israel where he edited the daily newspaper "Ha-Boker" from 1937–1946 and worked to develop private investment in the country. In 1946 he was elected President of the General Zionist Federation and a member of the Jewish Agency Executive in Jerusalem, heading the department of trade and industry. He was a member of the first Knesset and served as Minister of Trade and Industry. He became President of the Liberal party and later, when the General Zionists, Herut and the Liberal Party united to form GAHAL, he was chosen to head the new political bloc.

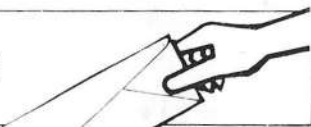
Rabbi Arye Levin is the subject of a IS 8.00 stamp. He was born in Russia, spent his youth studying at several Talmudical Colleges (Yeshivot) and in 1900 emigrated to Israel where he was befriended by Rabbi Kook. He was ordained as a Rabbi and in addition to his job as a spiritual counsellor at the Yeshiva to which he was attached, he spent his days visiting the sick, comforting mourners, performing acts of charity and, above all, devoted himself to the wellbeing of Jewish criminals and "freedom fighters" imprisoned or condemned to death by the British.

Professor Joseph Klausner is honoured by a IS 9.00 stamp. He was born in Vilna, Lithuania and throughout his life combined scientific research and teaching with his Zionist activities. He wrote on philosophy, history, literature, the language and interpretation of the bible, Zionism, and Jewish nationalism. He was one of the founders of the Zionist Organization and one of the first faculty members of the Hebrew University of Jerusalem where he served as professor of Modern Hebrew Literature and later as professor of Second Temple History. He also devoted himself to the revival and renewal of the Hebrew language and served on the Hebrew Language Council and Hebrew Language Academy of which he became President. He was also the first editor of the Jewish Encyclopedia.

Israel has the dubious distinction of being one of the countries with the highest road accident rates and as part of the government's intensive campaign to encourage road safety, the Post Office will issue a IS 7.00 stamp and a special souvenir sheet drawing the attention of the public to the all-important subject of Road Safety.

מכתבים למערכת

נהריה - שתי חותמות

בעיקבות מאמרו הממצה של מר ש. זוהר; בירחוננו ספט' - דצמבר 1981, ברצוני להביא את המימצאים בנוגע לחותמת נהריה הראשונה, העגולה ללא השובר הגלי שהיתה בשימוש יום אחד בלבד, ה'22 במרץ 1948. בהתחלת 1978 הוצגה בפני מעטפה נושאת החותמת הנידונה לשם קבלת חוות דעתי עליה. זו היתה החותמת של ציור מס'1. עברתי על החומר הארכיוני שברשותי, בנושא נהריה, ונדהמתי לראות שבמספר פירסומים, ובתוכם הקטלוג שלי, מופיעה החותמת המודגמת בציור מס'2.

פניתי מעל דפי העתונות הבולאית של ארץ הקודש בבקשה לחומר נוסף, בעיקר תצלומים. נעניתי בעין יפה וגם התערוכות "דייזה - דואר עברי" וחיפה 80 סיפקו חומר מאלף.

לימוד החומר שהצטבר הביא למסקנה החלטית: היו שתי חותמות, הראשונה מהד' גם בציור מס'1 והשנייה, היותר מאוחרת, מהדגם בציור מס'2.

סיוע נוסף ויותר מוחשי הביא מר לוברני מנהריה, אליו פניתי אישית, כתושב נהריה, בולאי ועתונאי שחי את התקופה ההיא. מר לוברני מצא אנשים שעסקו באירגון השירות להעברת הדואר, הוא דובב אותם ועורר את זכרונותיהם. ואומנם, מר רפאלי, שגילף את החותמות נזכר שהחותמת הראשונה שהוכנה עוד ב'21 במרץ, היום בו צריך היה להתחיל לפעול שירות הספינות, נסדקה והוצאה מהשימוש והוכנה חותמת שנייה. בחותמת הראשונה רואים את שרידי הסיפורה 1, בתאריך 22, מתחת לסיפורה 2. בשנייה אין מבחינים בשרידים כאלה. שתי החותמות נבדלות בצורת האותיות והספרות.

מספרן של 2 החותמות כמעט שווה, ז"א כמות החותמות שהוטבעו בכל אחת מהחורמות שווה בשתייהן.

מורת רוח מבול "זהירות בדרכים"

קבלנו כמה פניות בקשר לגליון המזכרת שהוקדש לזהירות בדרכים, מהם הערות על מחירו הגבוה של הגליון (10 שקל) ומהם הקובלים על התוספת של 3 שקל, כביכול לתערוכה שספק אם תהיה בכלל. נביא כאן מכתב אחד, מכתבו של י. כהן מתל-אביב:

... עלי לציין שמפליא מאוד שהשרות הבולאי מצא לנכון לקשור את המלחמה בתאונות דרכים בתערוכת בולים שספק אם תהיה בבאר-שבע. באר-שבע כעיר האבות, מלאה נושאים מעניינים ופולאריים יותר מאשר לצערנו, הנושא של מלחמה בתאונות דרכים. אם בכל זאת זה הנושא, שלו הוקדש גליון המזכרת של תערוכת באר-שבע, כי אז לא מובן מדוע נקבע לו ערך כה גבוה (10 שקל) במקום שיהיה ערך שימושי של תעריף מכתב בפנים הארץ-1.1 שקל.

למותר לציין שגליונות זכרון נשמרים באלבומים בלבד ואיש אינו מבייל בהם מכי תבים, מכאן שהנושא החשוב והמכאיב של תאונות דרכים, שמצא ביטוי בגליון זה, לא יופץ ברבים וספק אם יביא תועלת הסברה תית כמצופה.

הערת א.ל.: גליון "זהירות בדרכים" קשור בתערוכה בכך שהערך המוסף שבו מוקדש לקרן תערוכות וכיוון שצפויה השנה תערוכה בבאר-שבע, תשמש בוודאי התוספת הכספית גם לתערוכה זו. הערך המוסף, שבגליון, לא מיועד למועצה לזהירות בדרכים.

התאחדות בולאי ישראל
הספריה

גליון "זהירות בדרכים" – 2.3.82

הירחון הישראלי לבולאות